

YAZILI BASINDA TÜRKİYE'NİN AB ÜYELİĞİ SÜRECİ: HÜRRİYET GAZETESİ ÖRNEĞİ

Seyfi KILIÇ*

Özet

Gündemdeki önemli gelişmelere medyada nasıl ve ne oranda yer verildiği medyanın tutumu yanında ele alınan gelişmelerin seyrini ortaya çıkarması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Buradan hareketle bu çalışmada, gerek siyasal ve gerekse sosyo kültürel ve ekonomik açıdan büyük önem taşıyan Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği sürecinin basında nasıl yer verildiği incelenmiştir. Çalışmada bu kapsamda Türkiye'nin en fazla okunan gazetesi olan Hürriyet gazetesinde Türkiye'nin AB üyeliği süreciyle ilgili haberler ve köşe yazıları incelenmiştir. Yapılan incelemede dönem olarak ilerleme raporlarının yayımlandığı aylarda sunulan haberler seçilmiştir. İnceleme sonunda Türkiye'nin AB ile üyelik sürecinin tıkandığı dönemlerde basının ilgisinin büyük oranda düştüğü, sürecin olumlu olduğu dönemlerde ise önemli ölçüde arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca sürece ilişkin olarak haberlerin sunuluşu ve köşe yazarlarındaki bakış açısının da süreçteki gelişmelerle paralellik gösterdiği ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çerçeveleme Analizi, Yazılı Basın, AB Süreci, İlerleme Raporu

European Union Membership Process of Turkey in the Printed Media: Hürriyet Newspaper Example

Abstract

The fact that how and at what rate does the media give coverage to the important developments on the agenda is crucial in terms of both the media's attitude and also bringing out the course of the developments being discussed. From this point of view; how Turkey's European Union membership process which is of great importance in terms of political, socio-cultural and also economic aspects is having coverage in the media is analyzed in this study. Within this scope, the news

* Araştırma Görevlisi, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi, Antalya.

and articles related to Turkey's EU membership process in Hürriyet Newspaper which is the most read newspaper in Turkey is analyzed in the study. News which are presented in the months when the progress reports were published have been selected in the analysis. At the end of the analysis, it has been determined that media's interest has been decreased to a large extent when Turkey's EU membership process has obstructed and has increased considerably when the process was progressing in a positive way. In addition, it has been determined that the presentation of the news regarding the process and the viewpoint of the columnists shows parallelism with the developments within the process.

Key Words: *Frame Analysis, Printed Media, EU Process, Progress Report*

Giriş

Toplumda meydana gelen siyasal gelişmelerin medyada nasıl yer aldığı iletişim alanının en önemli konularından birini oluşturmaktadır. Toplumun tamamını etkileyen siyasal gelişmelerden biri de Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik sürecidir. Türkiye'nin 31 Temmuz 1959 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ortaklık için başvurmasıyla başlayan Avrupa Birliği serüveni, 12 Eylül 1963'te imzalanan ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe giren Ankara Anlaşması ile resmîyet kazanmıştır. 14 Nisan 1987'de tam üyelik için başvuran Türkiye'nin adaylık statüsü bu tarihten 12 yıl sonra 11-12 Aralık 1999 tarihinde düzenlenen Helsinki Zirvesi'nde tanınmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği için müzakereler ise 3 Ekim 2005'te Lüksemburg'da alınan kararla başlamıştır. Müzakerelerde Türkiye'nin üyelik sürecinde hangi aşamada olduğunu gösteren en temel belge 1998 yılından beri her yıl düzenli olarak yayımlanan ilerleme raporudur. İlerleme raporunda, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girebilmek için yerine getirmesi gereken ekonomik, sosyal, siyasal ve hukuksal düzenlemeler ele alınmaktadır. Ayrıca aday ülkenin geçmiş dönemi, şu anki durumu ve gelecek dönemine dair saptamalara yer verilmektedir. Dolayısıyla ilerleme raporları Türkiye-AB ilişkilerinin hangi aşamada olduğu konusunda önemli bir göstergedir.

Bu çalışmada, son yedi yılda yayımlanan ilerleme raporlarıyla ilgili haber ve köşe yazıları incelenerek, Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde yazılı basın ilgisini ve aydın kesimin üyeliğe bakışını ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Çalışmada bu amaç doğrultusunda haber ve köşe yazıları çerçeveleme analizi tekniğiyle incelenmiştir. Yapılan inceleme sonunda medya ve aydın kesimin Türkiye AB ilişkilerine yönelik ilgi düzeyinin düştüğü saptanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin AB'ye tam üye olabilmesine yönelik beklentinin oldukça azaldığı ve AB'nin bu süreçte Türkiye'ye karşı

çifte standart uyguladığına dair görüşlerin arttığı görülmüştür. Çalışmada ilk olarak Avrupa Birliği'nin doğuşu ve gelişimi ele alınarak, Türkiye-AB ilişkilerinin gelişiminden bahsedilecektir. Türkiye-AB ilişkilerinin gelişiminin ardından Türkiye-AB ilişkilerinin medyada sunumuna ve bununla ilgili yapılmış çalışmalara değinilecektir. Kuramsal çerçeve kısmında bu çalışmada veri toplama tekniği olarak kullanılan çerçeveleme analizinden bahsedilerek, bu konuda yapılmış çalışmalara değinilecektir. Yöntem kısmında çalışmada belirlenen çerçevelere ve bu çerçevelere yönelik haber ve köşe yazısı örneklerine yer verilecektir. Sonuç kısmında ise çerçevelere göre elde edilen bulgulara yönelik değerlendirme yapılacaktır.

Avrupa Birliği'nin Doğuşu ve Gelişimi

Türkiye'nin Avrupa Birliği sürecinin gelişimine geçmeden önce Avrupa'da bir birlik oluşturma girişimlerinin kökenlerine inmek yerinde olacaktır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından dünya üzerinde siyasal ve ekonomik alandaki gücünü büyük ölçüde yitiren Avrupa, bu gücünü büyük ölçüde ABD ve Sovyetler Birliği'ne kaptırmıştır. Bu dönemde ABD, savaş sonrası önemli ölçüde güç kaybına uğrayan Avrupa'ya yaralarını sarması ve ekonomik bakımdan yeniden güç kazanması için Marshall yardımları adı altında büyük destek vermiştir¹. ABD'nin amacı, hem Avrupa gibi önemli bir pazarı canlı tutmak, hem de Sovyet Rusya tehdidine karşı blok oluşturmaktır. Çünkü soğuk savaş döneminde Avrupa'yı yanına çekme ihtimali nedeniyle ABD için ortak tehdit Rusya'dır.

Soğuk Savaş döneminde ABD ve Rusya'nın birbirlerine karşı tehdidi, bir diğerinin Avrupa'daki müttefikini vurma esasına dayalı olduğu için Avrupa, bu iki devletin mücadele alanı haline gelmiştir. ABD, Rusya tehdidine karşı Avrupa'nın askeri gücüne ihtiyaç duymasına rağmen bu gücün kendisi için de bir tehdit olacağını düşündüğünden *Avrupa Savunma Topluluğu* gibi Avrupa'nın kendisine has askeri girişimlerini engelleyerek, Avrupa'nın ekonomik gelişimini desteklemiştir². ABD ve Avrupa'nın Rusya tehdidine karşı menfaatlerinin örtüşmesi beraberinde NATO'nun kurulmasını getirmiştir. Böylece ABD, hem Rusya'nın tehdidine karşı Avrupa ordusunu yanına almış, hem de ileride bir Avrupa ülkesinden gelebilecek askeri tehdidi önlemiştir³.

¹ Hakan Keskin, **Doğru Sanılan Yanlışlarla Avrupa Birliği**, Ankara: Nobel Yayınları, 2008, s.5.

² İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği'nde Siyasal Bütünleşme**, İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2002, s.52.

³ Keskin, (2008), **Op.cit.**, s.6.

ABD'nin desteğini alan ve Avrupa'da kalıcı bir barışı tesis etmeyi amaçlayan Batı Avrupa ülkeleri, Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman ve Eski Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Jean Monet'in tasarısına dayanarak, 9 Mayıs 1950'de kömür ve çelik üretiminde alınan kararları bağımsız ve uluslarüstü bir kuruma devretme konusunda Avrupa Devletlerine çağrıda bulunmuştur. Schuman Deklarasyonunun bir sonucu olarak 18 Nisan 1951 yılında kurucu altılar arasında (Almanya, Fransa, İtalya, Hollanda, Belçika ve Lüksemburg) imzalanan Paris Anlaşması'yla AB'ni oluşturan üç temel kurumdan ilki olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) kurulmuştur. Bu anlaşma ile o dönemin savaşları için stratejik kaynaklar olan kömür ve çelik üzerinde işbirliği resmileştirilmiştir. Bu anlaşmadan altı yıl sonra 1957'de imzalanan Roma Anlaşması'yla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur.⁴ Son olarak nükleer enerjinin barışçıl ve güvenli kullanılmasını sağlamak amacıyla 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Anlaşması'yla Avrupa Atom Enerji Topluluğu (AAET) kurulmuştur.

Bugünkü Avrupa Birliği'nin temelini oluşturan bu üç topluluk (AKÇT, AET ve AAET) 1965 yılında imzalanan Füzyon (Birleşme) Antlaşması'yla birleşerek, Avrupa Toplulukları adı altında anılmaya başlanmıştır. Avrupa Topluluğu adı ise 7 Şubat 1992 yılında imzalanan ve 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması'yla Avrupa Birliği olarak değiştirilmiştir. Maastricht Anlaşması'nın imzalanmasından sonra yeni bir düzenleme yapılarak, 1997 yılında Amsterdam Anlaşması imzalanmıştır. Maastricht ve Amsterdam Anlaşmalarıyla birlikte Avrupa Birliği tam anlamıyla birlik statüsüne kavuşmuş, ortak planlamalar ve eylemlerin yürütülmesi konusunda küresel bir aktör olmak için yasal düzenlemelerini büyük çoğunlukla tamamlamıştır⁵.

Türkiye'nin AB İlişkileri

Türkiye'nin AB ilişkileri ve üyelik sürecini üç bölümde incelemek mümkündür. Birinci dönem, Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile ilişkilerin başlamasından ortaklık müzakerelerinin yapıldığı ve Nisan 1987'de üyelik başvurusuna kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Türkiye ile ortaklığın ikinci dönemi, 1987-1999 yıllarını kapsamaktadır. 12 Eylül 1980 askeri darbesiyle durma noktasına gelen ilişkiler, 1 Ocak 1996'da yürürlüğe giren Gümrük Birliği ile yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır.

⁴Avrupa Birliği'nin Tarihçesi, Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=105&l=1>, Erişim: 28 Aralık 2014.

⁵Ibid., s.7-9.

Üçüncü ve son dönem ise 1999'da Helsinki Zirvesi'nde üyelik statüsünden adaylık statüsüne geçtiği süreci kapsamaktadır⁶.

1950'lilerin ikinci yarısından itibaren ABD ve Sovyetler Birliği arasında paylaşılan iki kutuplu bir dünya ortamında Batı Bloğu içinde yer alan Türkiye, siyasi ve ekonomik amaçlı bir işbirliği için Kuzey Avrupa ülkelerinin İngiltere öncülüğünde oluşturduğu EFTA yerine Batı Avrupa ülkelerinin oluşturduğu AET'nu tercih etmiştir⁷. Türkiye, AET'nun kurulmasından yaklaşık bir yıl sonra 31 Temmuz 1959'da topluluğa ortaklık başvurusunda bulunmuştur. AET Bakanlar Konseyi, Türkiye'nin yapmış olduğu başvuruyu kabul ederek, üyelik koşulları gerçekleşinceye kadar geçerli olacak bir ortaklık anlaşması imzalanmasını önermiştir. Ankara Anlaşması adıyla 12 Eylül 1963 tarihinde imzalanmış ve 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren anlaşma Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinin hukuki temelini oluşturmaktadır.⁸

Nihai amacı Türkiye'nin Topluluğa tam üyeliği olan Ankara Anlaşması'nda "hazırlık dönemi", "geçiş dönemi" ve "nihai dönem" olmak üzere üç dönem öngörülmüştür. Ankara Anlaşması'yla başlayıp Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesine kadar süren dönemi kapsayan hazırlık döneminde Topluluk, üstleneceği tek taraflı yükümlülüklerle Türk ekonomisini güçlendirmeyi ve Gümrük Birliği'ne (GB) geçişe hazır duruma getirmeyi taahhüt etmiştir. 1 Ocak 1973'te Katma Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle başlayan geçiş döneminde Türkiye'nin de AET'na karşı yükümlülükleri gündeme gelmiştir. Böylece yükümlülükler tek taraflı olmaktan çıkıp karşılıklı bir niteliğe bürünmüştür. 1 Ocak 1996 yılında yürürlüğe giren GB ile başlayan nihai dönemde ise önceki dönemde elde edilen eşgüdümün sürdürülmesi ve güçlendirilmesi hedeflenmiştir⁹.

AB ilişkilerinde GB'den sonraki en önemli gelişme ise Aralık 1999'da Helsinki'de yapılan AB Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi'dir. Zirvenin sonuç bildirgesinde Türkiye'nin AB'ye tam üyelik için adaylığı resmi olarak kabul edilmiştir. Böylece Türkiye'nin ortaklık başvurusundan beri geçen 40 yıllık ilişki sürecinde çok önemli bir adım atılmıştır. Helsinki Zirvesi'nin ardından 8 Kasım 2000'de Avrupa Komisyonu Türkiye için bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırlamış ve hazırlanan bu belge Aralık 2000'deki Nice

⁶ Erol Esen, "Ortaklıktan Üyelğe Türkiye-Avrupa Birliği Tartışmaları", Erol Esen ve Necati İyikan (der.), **Türkiye AB İlişkileri Nereye Gidiyor Müzakereler, Reformlar ve Demokrasi**, Ankara: Phoneix Yayınevi, 2009, s.58-59.

⁷ *Ibid.*, s.59-60.

⁸ Türkiye AB İlişkileri'nin Tarihçesi, Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=111&l=1> Erişim: 28 Aralık 2014.

⁹ Bozkurt vd., **Avrupa Birliği Hukuku**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s.263-268.

Zirve Toplantısı'nda kabul edilmiştir¹⁰. 17 Aralık 2004 Brüksel Avrupa Konseyi Zirve Toplantısı'nda, Türkiye'nin siyasi kriterleri yeterli ölçüde yerine getirdiği belirtilerek, katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması kararlaştırılmıştır.

2005 yılında başlayan müzakerelerde Türkiye'nin üyeliği açısından en önemli göstergelerden biri, her yıl düzenli olarak yayınlanan ilerleme raporudur. 1997'de düzenlenen Lüksemburg Zirvesi'nde Türkiye'nin genişleme sürecinin dışında bırakılmasının ardından Türkiye'yi tam üyelik yolunda tutmak için 3 Mart 1998'de Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan "Türkiye için Avrupa Stratejisi" başlıklı belge açıklanmıştır. Bu gelişmenin ardından 4 Kasım 1998'de Türkiye'nin Katılım Yönünde İlerlemesine İlişkin Komisyon görüşlerini içeren ilk "İlerleme Raporu" yayımlanmıştır¹¹.

İlerleme raporları ülkelerin üyelik sürecinde yapmaları gereken ev ödevleri konusunda bir karne niteliği taşımaktadır. Raporlarda AB'nin aday ülke ile arasındaki ilişkiler kısaca tanımlanmakta; üyelik için siyasi kriterler ve ekonomik kriterler açısından aday ülkenin durumu incelenmekte; aday ülkenin üyelik yükümlülükleri gözden geçirilmektedir. Rapor, komisyon tarafından toplanan ve incelenen bilgilere dayanmaktadır. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin ve üye devletlerin katkıları, Avrupa Parlamentosu raporları ve çeşitli uluslararası kuruluşlardan ve sivil toplum kuruluşlarından gelen bilgiler dâhil olmak üzere çok sayıda kaynaktan yararlanılmaktadır¹².

Raporlar, AB'li uzmanlar, Parlamenterler, Türkiye Masası Şefi ve özel olarak Türkiye ile müzakerelerden sorumlu olan Dönem Başkanları dâhil birçok yetkili tarafından yazılmaktadır. Raporda, Türkiye'nin, geçmiş dönemi, şu anki durumu ve gelecek dönemine dair saptamalara yer verilmektedir. Bunun yanında yapılması gerekenler sıralanır, ülkenin uygulamaları, iç ve dış politikaları, ekonomik gelişmesi ve ekonomik kalkınma durumu masaya yatırılır. Son olarak, tavsiyeler sunulur. Gelecek dönemde yapılması istenenler madde madde sıralanır. Bir sonraki ilerleme raporuna dek bu uygulamaların tamamlanması istenmektedir.

¹⁰ Meltem Müftüler Baç, "Avrupa Birliği Genişleme Süreci: Türkiye-AB İlişkilerine Kuramsal Bir Yaklaşım", Oğuz Esen ve Filiz Başkan (der.), **Avrupa Birliği İlişkileri ve Türkiye**, Ankara: Eflatun Yayınevi, 2009, s.27.

¹¹ Avrupa Birliği Bakanlığı Resmi İnternet sitesi <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=112&l=1>

Erişim: 6 Haziran 2012.

¹² 2010 Yılı Türkiye İlerleme Raporu, 2010, s.4.

Medyada Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri

Genellikle siyasal, ekonomik, kültürel ve hukuksal açıdan değerlendirilen Türkiye'nin AB ile ilişkileri bu alanların dışında iletişim alanında da ele alınmaktadır. İletişim alanında ele alınma biçimi Türkiye'nin AB ile ilişkilerin medyada nasıl sunulduğu şeklindedir. Bu çalışmalardan biri, oryantalizm kavramı çerçevesinde Türkiye AB ilişkilerinin medyada sunumu üzerine bir değerlendirmedir¹³. 2004 Brüksel Zirvesi'nin öncesi ve sonrasında çıkan haberlere odaklanan çalışmada içerik analizi yöntemiyle haber ve köşe yazıları incelenmiştir. Çalışmanın sonunda Türkiye-AB ilişkilerinin kültürel siyaset ile ekonomik ve stratejik bir faydacılık temeline oturtulduğu, basında çıkan haberlerin bu çerçevede oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bir başka çalışmada, AB ile ilgili haberlerde ulusal medya sistemleri ile Avrupa medya sisteminin işleyişini karşılaştırabilmek için bu süreçte aktif biçimde yer alan AB muhabirlerinin rolü incelenmiştir¹⁴. AB'ye tam üye olan Yunanistan ve Macaristan'da çalışan gazetecilerle derinlemesine görüşmeler yanında anket uygulanmıştır. Görüşme ve anket uygulamalarında her iki ülkenin gazetecilerinde bir üst kimlik olarak Avrupalılığın izleri aranmıştır¹⁵. 2005 Kasım ve 2006 Ocak dönemlerinde uygulanan araştırmanın sonucunda her iki ülkenin gazetecilerinde henüz tam bir Avrupalılaştırmanın veya ortak bir Avrupa kamusal alanının izlerine rastlanmadığı tespit edilmiştir. Buradaki etkenin ise çok karmaşık bir yapı olan AB kurumlarını basitleştirerek anlatmanın zorluğu ve ilgi çekme konusundaki baskı olduğu görülmüştür.

Bir başka çalışmada ise 2004 ve 2006 yıllarındaki AB Zirve dönemlerinde yazılı basında yer alan AB haberlerinin temsili incelenmiştir¹⁶. AB'nin temsil ediliş biçimi ile AB-Türkiye ilişkilerinin değişen dinamikleri arasında bir ilişki olup olmadığını ortaya çıkarmayı amaçlayan çalışmada Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinde yayınlanan haberler incelenmiştir. Haberlerin incelenmesinde söylem analizinin uygulandığı çalışmanın sonucunda, olumlu gelişmelerin yaşandığı 2004 döneminde haberlerin olumlu şekilde verildiği, ilişkilerde olumsuz gelişmelerin

¹³ Beybin Kejanlıoğlu ve Oğuzhan Taş, Türk Basınında AB-Türkiye İlişkilerinin Sunumu: 17 Aralık Brüksel Zirvesi, *Kültür ve İletişim*, 12(1) yaz., 2009, s.4.

¹⁴ Esra Arsan, *Avrupa Birliği ve Gazetecilik Brüksel'den Bildirenlerin Gözünden Avrupalılık*, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2008.

¹⁵ *Ibid.*, 2008, s.29.

¹⁶ Alev Aslan, *Avrupa Birliği ve Medya: Türkiye'de Yazılı Basında Avrupa Birliği Haberleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, 2008.

yaşandığı 2006'da ise haberlerin de olumsuz bir şekilde ele alındığı saptanmıştır. Dolayısıyla yazılı basında AB ile ilgili haberlerin sunumunda Türkiye-AB arasındaki ilişkilerin mevcut durumunun etkili olduğu görülmüştür.

Bir başka çalışmada 1999 Helsinki Zirvesi döneminde Hürriyet, Sabah ve Star gazetelerinde yayınlanan haberler incelenmiştir¹⁷. Eleştirel söylem analizinin kullanıldığı çalışmada haberlerde gazetelerin Avrupa Birliği'ni nasıl temsil ettiği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmanın sonunda Türkiye'nin AB adaylığının ekonomik ve siyasi boyutlarının kültürel kimlikle ilgili konulardan daha sık vurgulandığı tespit edilmiştir. Ayrıca sunulan haberlerde adaylık konusundaki en büyük endişenin taviz verilmesi olduğu, ekonomik bakımdan medyanın liberal bakış açısına göre tavır aldığı siyasal alanda ise devletçi bir tavır sergilediği görülmüştür¹⁸.

Kuramsal Çerçeve

Çerçeveleme, temel olarak “algılanan gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve onları iletişimsel bir metinde daha görünür hale getirmek böylece ele alınan bir konuya yönelik belirli bir problemi tanımlama, neden ve sonuçlarını yorumlama, ahlaki değerlendirme ve/veya çözüm önerisi sunmaya katkıda bulunmaktadır.”¹⁹ İletişim alanında çerçeveleme teorisi, hem habercilik pratikleri bakımından belirli bir çerçeveye göre oluşturulan iletişimsel metinlerin hem de bu metinlerin okur/izleyici/alıcı üzerindeki etkilerinin incelenmesini kapsamaktadır. Dolayısıyla çerçeveleme teorisinin, etki ve içerik olmak üzere temelde iki boyutunun olduğunu söylemek mümkündür²⁰.

Çerçeveleme teorisinde yer alan içerik ve etki boyutu, etkiyi ifade eden birey çerçeveleri ile içeriği dikkate alan medya çerçeveleri şeklinde kavramsallaştırılmaktadır. Birey çerçeveleri “bireylerin bilgiyi işleyiş biçimlerini yönlendiren zihinde depolanmış fikir grupları”dır.²¹ Bu çerçeveler, bireyin sahip olduğu kültürel birikim ve zihinsel altyapısı tarafından biçimlenmektedir. Bu bakımdan birey çerçeveleri, hem okur ya da izleyicinin bilişsel bir temsili hem de toplumsal yapının bir temsilidir.

¹⁷ Mine Gencil Bek, “Medya ve Avrupa Birliği'nin Temsili: Türkiye'nin AB Adaylığının Basındaki Sunumunun Analizi”, Çiler Dursun (der.) **Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi**, Ankara: Cantekin Matbaası, 2004, s.229.

¹⁸ **Ibid.**, 2004, s.247.

¹⁹ R. M. Entman, “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, **Journal of Communication**, 43 (4) 1993, s.52.

²⁰ Seyfi Kılıç, “Tekel Eylemi Haberlerinde Çerçeveleme: Türk Yazılı Basını Örneği”, **İletişim**, Sayı. 32, Bahar, 2011, s.4.

²¹ Entman (1993), **Op.cit.**, s.53.

Etkiyi temel alan medya çerçeveleri ise, habercilik alanında herhangi bir olay anlatılırken, izleyicinin/okuyucunun haberde adı geçen olay ya da durumu belli bir biçimde algılamasını ve olayla ilgili belli bir biçimde düşünmesini sağlayan sunum biçimleridir. Bu sunum biçimleri genellikle, haberin anlatımında öne çıkarılan anahtar sözcükler, imalar, vurgular, mecazlar, kavramlar ve sembollerle oluşturulmaktadır²². Medya çerçevelerinde en sık rastlanan durum, haberin odağında yer alan aktörlerin iyi, mazlum, kötü gibi belirli kalıplar içinde sunulması, böylelikle okur ya da izleyicide buna yönelik bir algı yaratılmaya çalışılmasıdır.

Çerçeveleme teorisi kullanılarak çok sayıda araştırma yapılmakta ve bu araştırmalar çerçeve türlerine göre farklılık göstermektedir. Bu araştırmalarda genellikle içeriğe (gazete veya televizyon haberlerinde kullanılan çerçeveler) ya da çerçevelemenin okuyucu/izleyici üzerindeki etkilerine odaklanılmaktadır. İçerik üzerinde yoğunlaşan araştırmalarda, haber değeri kriteri temel alınırken, etki üzerinde yoğunlaşan araştırmalara ise sosyoloji ve psikoloji alanında yapılan araştırmalar referans olmaktadır.

Çerçeveleme teorisi kullanılarak yapılan araştırmalarda, Sars virüsü²³, Afganistan'daki savaş²⁴, Körfez Savaşı ve Bosna'daki Nato barış gücü²⁵, Ukrayna'daki siyasal kriz²⁶, Filistin sorunu²⁷, nanoteknoloji²⁸ göçmenlik²⁹, sol hareketi³⁰, Türkiye'de Tekel işçilerinin eylemi³¹ gibi çok çeşitli konu ya da sorunun medyada nasıl çerçvelendiği analiz edilmiştir.

²² Kılıç (2011) **Op.cit.**, s.5.

²³ P. Wallis, ve B. Nerlich, "Disease metaphors in new epidemics: the UK media framing of the 2003 SARS epidemic", **Social Science & Medicine**, 60 (2), 2005, s.629-639.

²⁴ J. A. Edy, ve P. C. Meirick, "Wanted, Dead or Alive: Media Frames, Frame Adoption, and Support for the War in Afghanistan", **Journal of Communication**, 57(1), 2007, s.119-141.

²⁵ A. H. Cooper, "Media framing and social movement mobilization: German peace protest against INF missiles, the Gulf War, and NATO peace enforcement in Bosnia" **European Journal of Political Research**, 41 (1), 2002, s.37-80.

²⁶ O. Baysha, ve K. Hallahan, "Media framing of the Ukrainian political crisis, 2000-2001", **Journalism Studies**, 5 (2), 2004, s.233-246.

²⁷ John A. Noakes, ve Karin Gwinn Wilkins, "Shifting frames of the Palestinian movement in US news", **Media, Culture & Society**, 24 (5), 2002, s.649-671.

²⁸ D. A. Weaver, E Lively ve B., Bimber, "Searching for a Frame News Media Tell the Story of Technological Progress, Risk, and Regulation", **Science Communication**, 31 (2), 2009, s.139-166.

²⁹ R. Vliegthart, ve C. Roggeband, "Framing Immigration and Integration Relationships between Press and Parliament in the Netherlands" **International Communication Gazette**, 69 (3), 2007, s.295-319.

³⁰ T. Gitlin, **The whole world is watching**, Berkeley: University of California Press, 1980.

³¹ Kılıç, (2011), **Op.cit.**

Yöntem

Bu çalışmanın amacı, AB üyelik sürecinin Türk yazılı basınında nasıl sunulduğunu ortaya çıkarmaktır. Çalışmada bu amaç doğrultusunda gerek tiraj gerekse internet üzerindeki okur sayısı bakımından ilk sırada yer alması yanında çok farklı görüşe sahip köşe yazarlarının bulunması nedeniyle Hürriyet gazetesi örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmada ayrıca Hürriyet gazetesinde Türkiye'nin-AB üyeliği süreci ilgili haberlerde de sınırlandırılmaya gidilmiştir. Söz konusu sınırlandırmada son yedi yılın (2007-2013) ilerleme raporlarının yayınlandığı aylarda gazetede çıkan tüm haber ve köşe yazıları incelenmek için seçilmiştir. Gazetede çıkan haber ve köşe yazılarının sayıları bakımından yapılan incelemede Hürriyet gazetesinde son yedi yılda (2007-2013) Türkiye-AB ilişkileri ile ilgili en fazla haber ve köşe yazısının ilerleme raporlarının yayınlandığı ayda çıktığı tespit edilmiştir. Bu nedenle son yedi yıl içinde raporun yayınlandığı aylarda çıkan haber ve köşe yazıları bu çalışmanın örneklemini oluşturmuştur.

Çalışmada haber ve köşe yazılarını analiz etmek için çerçeveleme analizi yöntemi kullanılmıştır. Çerçeveler belirlenirken gazetede yayınlanan haber ve köşe yazılarında kullanılan başlık, spot ve haber metni temel alınarak, AB süreciyle ilgili haberlerin ne tür bakış açılarından verildiğine bakılmıştır. Başlıklarda süreç hakkında nasıl bir ifade kullanıldığı, bu ifade ile birlikte kullanılan diğer öğelerin neler olduğuna bakılmıştır. Başlıklarda ifade yerine alıntı başlık varsa kimlerin, hangi sözlerinin alıntı başlık olarak verildiği incelenmiştir. Başlıktan sonra ikinci önemli unsur olan haberin spotunda süreç ile ilgili olarak ne gibi ifadeler kullanıldığına, sürecin ele alınış ve yorumlanış biçiminin nasıl olduğuna (olumlu, olumsuz ve nötr) dikkat edilmiştir. Son olarak haber metninin genelinde nelerin ön plana çıkarıldığı, bu ön plana çıkarılan unsurların nasıl sunulduğu ve metinden nasıl bir sonuç çıkarıldığı incelenmiştir.

Haber ve köşe yazılarında; başlık, spot ve haber metninin genelinde başat olarak öne çıkan ve büyük çoğunluğunda tekrar etme niteliklere göre *hükümet sorumluluğu*, *çifte standart*, *ilerleme* ve *süreç bilgisi* olmak üzere dört temel haber çerçevesi tespit edilmiştir. *Hükümet Sorumluluğu Çerçevesi*, hükümetin ilerleme sürecinde yapması gereken reform ve düzenlemeleri yeterince yerine getirmedeğini, yapmış olduğu düzenlemelerde çok sayıda sorunun bulunduğunu ve bu durumun süreci olumsuz yönde etkilediğini gerek başlıklarda, gerek haber spotunda ve gerekse haber metninin genelinde dolaylı ya da doğrudan vurgulayan haber ve köşe yazılarının yer aldığı çerçevedir.

Çifte Standart Çerçevesi, AB'nin Türkiye'ye diğer aday ülkelerden farklı davrandığını, bu nedenle her türlü düzenlemenin yapılmasına rağmen

Türkiye'nin AB'ye tam üye olabilmesinin gerçekleşmediğini, çünkü Türkiye'yi tam üye yapmak istemediklerini ima eden haber ve köşe yazılarının yer aldığı çerçevedir. *İlerleme Çerçevesi*, AB üyelik sürecinde Türkiye'nin iyi bir yolda olduğunu, gelişme kaydettiğini ve AB'ye tam üye olabileceğini savunan haber ve köşe yazılarından oluşan çerçevedir. *Süreç Bilgisi Çerçevesi*, Türkiye'nin AB üyelik süreci ile ilgili olarak sürecin gidişatı hakkında temel düzeyde bilgi veren, sürece ilişkin olumlu ya da olumsuz olarak herhangi bir imada bulunmayan haber ve köşe yazılarının yer aldığı çerçevedir.

Bulgular

a) *Nitel Bulgular*: Nitel bulgular bölümünde, incelenen haber ve köşe yazıları içinden bu çalışmada belirlenen 4 haber çerçevesine dâhil olan haber örneklerine ve bu örneklerle ilişkin tespitlere yer verilmiştir.

1. Hükümet Sorumluluğu Çerçevesine Yönelik Haber ve Köşe Yazıları

AP Türkiye raportöründen ağır eleştiri (ANKA) 06.11.2008

Avrupa Parlamentosu Türkiye raportörü Hollandalı Hristiyan Demokrat Ria Oomen-Ruijten, Türkiye'nin reform sürecini sürdürmek isteyip istemediğinin belli olmadığını savunarak, "Avrupa Parlamentosu'nda sabırsızlık artıyor. Türkiye'den, 2005 yılında kendisini bağladığı entegrasyon sürecini sürdürmek istediğine ilişkin net bir sinyale ihtiyacımız var" dedi.

Ria Oomen-Ruijten, Avrupa Komisyonu'nun İlerleme Raporu'nu değerlendirdiği açıklamasında, raporda Türkiye'de son bir yılda "çok sınırlı ilerleme" sağlandığı sonucuna varıldığını söyledi.

Avrupa Parlamentosu'nun kararlarında vurgulanan sorunların çok azının ele alındığını kaydeden Raportör, şöyle devam etti: "Türkiye'de son bir yıldaki gelişmelere bakılınca, Türk Hükümetinin hala reform sürecini sürdürmek isteyip istemediğini merak ediyorum. Birkaç yıl önce benimsenen ulusal reform planı da güncelleştirilmedi."

Yukarıdaki haber örneğinde ilk olarak haberin başlığına bakıldığında başlıkta AB raportörünün eleştirisi öne çıkarılmış, bu eleştirinin detayları haberin spot bölümünde Türkiye'nin 2005 yılından bu yana süreç ile ilgili üzerine düşenleri yerine getirmediği raportörün sözlerinden alıntı yapılarak vurgulanmıştır. Haber metninin geneline bakıldığında özellikle "Türkiye'de son bir yılda çok sınırlı ilerleme sağlandığı" cümlesiyle de hükümetin ilerleme sürecinde üzerine düşenleri yerine getirmediği ve süreçteki gerilemenin bundan kaynaklandığı belirtilmiştir. Dolayısıyla haber, Türkiye'nin üyelik sürecinde gelişme kaydetmediğini, bu olumsuz tablodan sorumlunun hükümet olduğunu vurgulayan bir dil ile sunulmuştur.

AB'den uyarı: Tren kazası olabilir 11.11.2010

AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle, Türkiye'nin AB sürecinde Kıbrıs sorunu nedeniyle "tren kazası" yaşanabileceği ihtimalini yeniden gündeme getirdi.

Füle, İlerleme Raporu'nun yayımlanmasının ardından Avrupa Parlamentosu'nun Dış İlişkiler Komitesi'nde yaptığı konuşmada, "Türkiye'nin, katılım müzakerelerinde yeni ertelemelerden, ivmeyi kaybetmeden ve hatta bazılarının bahsettiği tren kazasından kaçınmak için 'Ek Protokol' yükümlülüklerini hayata geçirmesinin (limanlarını Kıbrıs Rum kesimine açmasının) bu kez gerçekten aciliyet arz ettiğini" söyledi.

AB komisyonunun görüşünün öne çıkarıldığı bu habere bakıldığında haberin başlığında AB Komisyonu'nun genişlemeden sorumlu üyesi Stefan Füle'nin Kıbrıs sorunu hakkındaki sözleri alıntı başlık olarak ön plana çıkarılmıştır. Başlık ve spotta Füle'nin Kıbrıs sorunu yüzünden sürecin olumsuz bir noktaya gelebileceği, bu durumdan hükümetin sorumlu olduğu dolaylı bir şekilde dile getirilmiştir. Haber metninin genelinde de sürecin ilerlemesinin hükümetin iradesi ve atacağı adımlara bağlı olduğu Füle'nin demeci öne çıkarılarak vurgulanmıştır.

Türkiye ve AB, dostlar alışverişte görsün Yalçın DOĞAN 25.11.2010

Sürekli çeşitli organizasyonlar düzenliyorlar. Sürekli değişik toplantılara katılıyorlar. Sürekli birileriyle buluşuyorlar.

Sadece İlerleme Raporu çıktığında, sağda solda rapor üzerine bir kaç değerlendirme, ondan ötesi nafi.

Brüksel'de yaygın kanaat var: 1-Türkiye AB'yi unutmuş gibi, bunda AB'nin bıkkınlık getiren manevralarının payı eksik değil. 2-AB ile sözüm ona müzakereleri yürüten Devlet Bakanı Egemen Bağış rehavet içinde ve başarısız. Teknik ve odaklı çalışma yerine, tribünlere oynuyor, propagandayı ön plana alıyor. Kamuoyu yaratmak elbette gerek, ama teknik çalışmayı ihmal etmeden. Oysa, Bağış önce show diyor, istim arkadan bir türlü gelmiyor. Brüksel'deki yetkililere göre, Bağış'ın konumu, aslında AKP iktidarının AB'yi ne kadar ciddiye aldığı da göstergesi. AB ve Türkiye, dostlar alışverişte görsün.

Yukarıdaki köşe yazısı örneğinde ilk dikkati çeken, yazıda kullanılan başlıktır. Başlıkta "dostlar alışverişte görsün" şeklindeki bir ifadeyle aslında AB sürecinde hükümetin yaptığı faaliyetlerin tamamıyla göstermelik olduğu, yazının genelinde de hükümet tarafından yürütülen çalışmaların ve özellikle de müzakereleri yürüten Egemen Bağış'ın teknik yetersizlikleri ve başarısızlıkları öne çıkarılmıştır. Dolayısıyla yazının genelinde hükümetin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmediği ve bu nedenle sürecin ilerlemediği vurgulanmaktadır.

Basına özgürlükten AB sınıfında kaldık Zeynel LÜLE 10.11.2010

Avrupa Birliği Komisyonu, dün yayımladığı İlerleme Raporu'nda, Türkiye'den yeni bir Anayasa beklentisini yineledi. AB Komisyonu Başkanı Stefan Füle'nin düzenlediği basın toplantısıyla açıkladığı raporda, ifade ve basın özgürlüğü ile dini özgürlükler konusunda Türkiye'ye "yoğun" eleştiri yapıldı. Avrupa Birliği (AB) Komisyonu dün yayımladığı İlerleme Raporu ve buna bağlı Strateji Belgesi'nde, Ergenekon sürecinden, 12 Eylül'de kabul edilen Anayasa paketine, ordunun sivil denetimine geçmesinden dış politikaya kadar birçok konuya yer verildi. Raporda yer alan konular ve değerlendirmeler özetle şöyle:

İfade Özgürlüğü

Gazeteciler otosansür baskısı Türkiye'de özellikle Ergenekon davasıyla ilgili haber yapan basın mensupları, kendilerine karşı açılan yoğun davalara muhatap oldular. Tam 4 bin 91 dava açıldı. Bu durum endişe verici. Gazeteciler otosansür baskısı altındalar.

Basına Siyasi Saldırı

İnternete orantısız yasak Türkiye'de internet sitelerine orantısız şekilde erişim yasağı getirildi. Basına yönelik siyasi baskı endişe verici. Hükümeti eleştiren Doğan Medya Grubu aleyhine 2009 yılında verilen vergi cezasıyla ilgili mahkeme süreci devam ediyor. Bu davanın ardından basın otosansür uygulamıştır. Görevleriyle ilgili gazeteciler aleyhine askeri makamlar dâhil üst makamlar ve siyasetçiler tarafından birçok dava açıldı. Genel olarak Türkiye'de gazeteciler hakkında çok sayıda dava açılması ve haksız nüfuz kullanımı basın özgürlüğünü zayıflatmaktadır.

Basın özgürlüğü sorununu ele alan bu köşe yazısında ilk dikkat çeken unsur köşe yazısının başlığındaki olumsuz vurgudur. "Sınıfta kaldık" tanımlaması herhangi bir konuda üzerine düşenleri yerine getirmemeyi ve bu yüzden başarısız olmayı vurgulamaktadır. Bu yazının AB süreci ile ilgili olduğu düşünüldüğünde, yapılması gerekenlerin muhatabı doğrudan hükümettir. Dolayısıyla hükümetin yapması gerekenleri yapmadığı ya da yapılanların yeterli olmadığı için AB üyeliği sürecinde başarısız olunduğu vurgulanmıştır. Yazının içeriğinde de hükümetin basın üzerinde uyguladığı sansür, farklı örneklerle dile getirilerek, sorumluluğun hükümette olduğuna dikkat çekilmekte ve bu durumun süreci olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir.

2. Çifte Standart Çerçevesine Yönelik Haber ve Köşe Yazıları**Türkiye kararına kendi üyeleri bile kızdı** ANKA 07.11.2008

Avrupa Parlamentosu Dış İlişkiler Komisyonu'nda Türkiye raporu görüşülürken Lüksemburglu parlamenter Bettel, Olli Rehn'e "Türkiye AB süreci benim yaşımı da geçti. AB devamlı Türkiye'yi oyalayacak bir şeyler buluyor. Türkiye'ye niçin Hırvatistan gibi raporunuzda tam üyelik tarihi vermiyorsunuz?" diyerek tepki gösterdi.

Yukarıdaki haberin ilk olarak başlığı ele alındığında, başlıkta AB'nin Türkiye'ye yönelik uyguladığı yaptığı çifte standardın oldukça açık olduğunu vurgulamak için "kendi üyeleri bile kızdı" ifadesi kullanılmıştır. Ayrıca haber metninde Lüksemburglu parlamenter Bettel'in "Türkiye AB süreci benim yaşımı da geçti. AB devamlı Türkiye'yi oyalayacak bir şeyler buluyor. Türkiye'ye niçin Hırvatistan gibi raporunuzda tam üyelik tarihi vermiyorsunuz?" şeklindeki demecine yer verilmesi durumun inanılabilirliği güçlendirmektedir. Bunun yanında aynı demeçte Türkiye ile Hırvatistan'ın karşılaştırılması da bu durumun gerçekliğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla haber başlığı ve metin genel olarak değerlendirildiğinde AB'nin açık bir biçimde Türkiye'ye karşı diğer üye ülkelerden farklı ve karşıt bir tavır aldığına ilişkin görüşün bu haber aracılığıyla dile getirildiği açık ve net biçimde tespit edilmiştir.

Bahçeli'den önemli açıklamalar 11.11.2008

MHP Lideri Devlet Bahçeli, partisinin grup toplantısında konuştu.

AB İlerleme Raporu

Bu belgeler Brüksel'in dışlayıcı yaklaşımının, dayatmacı tutumunun aynen sürdüğünü göstermektedir. Türkiye'yi sanal bir müzakere süreci ile oyalama niyeti iyice anlaşılan AB, Kürt sorunu odaklı bir dizi dayatmayı, rüşünü ispat ölçüsü olarak öne sürmektedir. AB'nin bu anlayışının değişmediği bir kez daha görülmüştür. Hırvatistan'a tam üyelik takvimi verilmişken, Türkiye ile ilişkilerin Kıbrıs nedeniyle oksijen kazanına sokulması hazin bir göstergedir. AB Türkiye için ikinci sınıf üyeliği ön görüyor.

Devlet Bahçeli'nin konuşmasının yer aldığı haberde haber başlığında önemli açıklamalar şeklinde nötr bir dil kullanılırken, metnin içinde Brüksel'in dışlayıcı bir tutumda olduğundan, Hırvatistan'a tam üyelik takvimi verilirken Türkiye'ye henüz kesin bir takvim verilmediğinden bahsedilmiştir. Genel olarak metin ele alındığında AB'nin Türkiye'ye karşı çifte standart uyguladığı, sunulan kriterlerin farklı bir amaç taşıdığı Devlet Bahçeli'nin demeci üzerinden vurgulanmaktadır. Haber metni her ne kadar Devlet Bahçeli'nin sözlerinden oluşsa ve bu yüzden gazetenin bu konuda nötr olduğu düşünülse de böyle bir konuşmanın seçilip haber olarak ele alınması bu konuya ilişkin gazetenin ve yazarın bakış açısını yansıtmaktadır.

Haddini bilmemek Oktay EKŞİ 02.11.2008

AVRUPA Birliği (AB) tarafından yayınlanacak "İlerleme Raporu"na ilişkin bilgiler geldikçe, orada ele alınan konuları önümüzdeki günlerde hayli yoğun şekilde tartışacağımız anlaşılıyor. İlginç bir örnek şu: "Şemdinli (Van) Savcısı Ferhat

Sarıkaya'nın Yüksek Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararıyla "meslekten ihraç edilmesi" haksızlıkmiş. Bu raporu hazırlayan AB uzmanları ortada bir haksızlık varsa bunun değerlendirileceği, gerekirse giderileceği yerin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AIHM) olduğunu bilmezler mi? Yargının işine burun sokmak ne zamandan beri AB Komisyonu'nun görevleri arasına girdi? İnsanın aklına ister istemez, AB Komisyonu Başkanı Manuel Barroso ile Genişleme Komiseri Olli Rehn'in AKP davası nedeniyle Anayasa Mahkemesi'ne karşı yaptıkları küstahça müdahaleler geliyor. Acaba AB Komisyonu yetkilileri şimdi de AIHM'ye mi yol göstermeye kalktılar? Tabii o kadarına cesaret edeceklerini sanmıyoruz. Ama Komisyon'un her dediğini "mahz-ı hakikat" yani "gerçeğin kendisi" gibi algılamaya da sebep olmadığına değinmek istiyoruz. Bir başka örnek de Türkiye'de "Kürtçe öğrenme" olanağıyla ilgili: Komisyon'a göre "Türkiye'nin azınlık hakları konusundaki (olumsuz) yaklaşımı değişmemiş"miş.

Nitekim "Kürtçeye izin verilmişmiş ama yine de sınırlamalar söz konusu" imiş. Örneğin, "2003 yılında açılan Kürtçe kursları kapatılmış"mış. Gerçekten o kursları devlet değil, ilgisizlik yüzünden bizzat açanlar kapattı. Bu bir. İkincisi, "AB'nin Türkiye'de yeni azınlıklar yaratmak"tan amacı ne? Gerçekten AB'nin böyle bir politikası var. Hadi Lozan'la belirlenmiş ölçüte göre sadece "gayrimüslimlerin" azınlık sayılacağına ilişkin hükmü beğenmiyorlar diyelim. Ama onlar örneğin "Aleviler de azınlık sayılsın" diyorlar. Oysa Türkiye'nin Alevi vatandaşlarının böyle bir derdi, böyle bir isteği yok. Tam tersine, "Biz bu ülkenin eşit bireyleri olmaktan mutluyuz. Başka bir statü istemiyoruz" diyorlar. O zaman bakıyorsunuz AB kaynakları burada kendisini "Türk" hissederek yaşayan Çerkez kökenli yurttaşlarımıza akıtılmaya başlamış. Onlara, "Ne duruyorsunuz, harekete geçsenize" anlamına gelen maddi destek yağdırıyorlar. "Alın bu parayla kitap bastırın, haklarınızı koruyun" gibi suret-i haktan görünen politikalarla insanlarımızı kaşıyıp yara yapmaya çalışıyorlar. Kimse de onlara sormuyor, "Sizin işiniz bu mu?" diye. Tamam AB'ye üye olmak, o kulübün kurallarını kabul edip uygulamayı gerektirir. Ama AB otoriteleri, "kulübün kuralı" diye kendi keyfi taleplerini bize kabul ettirmeye kalkarlarsa buna "evet" diyecek kadar enayi -ve kişiliksiz- olmaya da sebep yok. Örneğin, Fener Patrikhanesi'nin tahrikiyle "Heybeliada Ruhban Okulu"nu tekrar açın" diyorlar. Bir defa bunun AB kriterleriyle hiç ilgisi yok. Ama bir an var sayalım. O zaman Patrikhane'ye neden sormuyorlar, "Siz Türkiye'nin bir kurumu olduğunuza göre o okulun bir üniversite bünyesinde açılmasına neden karşı çıkıyorsunuz?" diye.

Yukarıdaki köşe yazısında yazının başlığına bakıldığında başlığın AB'ye yönelik olumsuz bir yargı taşıdığı göze çarpmaktadır. Yazının içeriğine bakıldığında ise AB'nin diğer ülkelerden farklı olarak Türkiye'nin iç işleriyle ilgili yanlış yorumlarda ve müdahalelerde bulunduğu bahsedilmekte, yapılan müdahalelerin gelişme amaçlı değil, daha çok ülkede kaos yaratma amacı olduğu vurgulanmaktadır. Yazı, diğer haberler gibi Türkiye'nin üye olarak alınmayacağına yönelik vurgu yerine, daha çok yapılan yanlış ve art niyetli müdahalelerden bahsetmektedir. Dolayısıyla AB'nin diğer ülkelere uygulamadığı yaptırım ve müdahaleleri Türkiye'ye uyguladığı ve bu nedenle Türkiye'ye çifte standart uyguladığı belirtilmektedir.

3. İlerleme Çerçevesine Yönelik Haber ve Köşe Yazıları

Rapor önceki yıllara kıyasla daha olumlu 14.10.2009 hurriyet.com.tr

Avrupa Birliği'nin yayımladığı ilerleme raporunu değerlendiren yetkili ve uzmanlar, raporun önceki senelere göre daha olumlu olduğunu, ancak Türkiye'deki iç siyasi gelişmelere daha fazla vurgu yapılmasının önemli olduğunu belirttiler. Joost Lagendijk - Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eş Başkanı: Bu rapor son iki seneye göre daha olumlu bir tablo çiziyor. Komisyon tam zamanlı bir baş müzakereci olmasından dolayı çok memnun. Örneğin TRT Şeş'in açılması olumlu bir etki yarattı. Ancak yapılması gereken uzun bir liste olduğunu da söylemeliyiz.

Haberin başlığına bakıldığında göze çarpan iki önemli ifade "önceki yıllara kıyasla" ve "olumlu" ifadeleridir. Bu iki ifade bir arada ele alındığında gelişim, ilerleme ve iyiye doğru gidiş vurgulanmaktadır. Metnin içeriğine bakıldığında da gerek Türkiye'deki uzmanların yorumları ve gerekse Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eş Başkanı'nın demeci değerlendirildiğinde Türkiye'nin AB üyeliği sürecinde gelişme yolunda olduğunu, sürecin olumlu yönde ilerlediğini söylemek mümkündür.

Bağış: Rapor objektif ve dengeli 14.10.2009 hurriyet.com.tr

Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış Avrupa Birliği tarafından yayımlanan İlerleme Raporu'nun şu ana kadarki en objektif ve en dengeli rapor olduğunu söyledi. "Bu rapor şimdiye kadarki en objektif rapor" diyen Bağış, hükümetteki tüm yetkililerin böylesine dengeli bir raporunda çıkmasında çok fazla katkıları olduğunu söyledi. Bağış, raporun hükümetin reformlarına muhalefetin yeterli desteği göstermediğini vurguladığını söyledi. Bağış, "Bu raporun muhalefetin de görüşlerini gözden geçirmesine yardımcı olacağını düşünüyorum" dedi.

Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış'ın demecinden alıntı yapılarak oluşturulan haber başlığında AB sürecinin olumlu olduğu, ayrıca bu ifadenin Egemen Bağış gibi en yetkili kişinin demecine dayandırılmasının gerçekçiliği güçlendirdiği açıkça görülmektedir. Metnin içeriğine bakıldığında çifte standart çerçevesinin tam aksine AB'nin yaklaşımının eşit ve olumlu olduğu ve bu nedenle de Türkiye'nin tam üyeliğine dair ümit verici bir vurgu olduğu tespit edilmiştir.

4. Süreç Bilgisi Çerçevesine Yönelik Haber ve Köşe Yazıları

Avrupa Parlamentosu Türkiye raportörü Ruijtem İstanbul'a geliyor ANKA 16.10.2011

Avrupa Komisyonu'nun, tartışma yaratan Türkiye ile ilgili 2011 İlerleme Raporu'nu Avrupa Parlamentosu'nu(AP) sunmasının ardından buradaki çalışmalara start verildi.

İnsan Hakları Alt Komitesi, yarınki toplantısında Türkiye'de insan hakları ve azınlıklar durumunu ele alacak. Bu arada, bir rapor hazırlaması beklenen AP'nin Türkiye Raportörü Oomen-Ruijten, bu hafta İstanbul'da bir konferansa katılacak ve temaslarda bulunacak.

Komasyon'un Genişlemeden Sorumlu Üyesi Stefan Füle'nin, Türkiye ile ilgili Genişleme Stratejisi Belgesi ve İlerleme Raporunu da içeren Genişleme Paketini 12 Ekim'de AP Dışışleri Komasyonu'na sunmasının ardından, AP'de pakete ilişkin çalışmalara başlanıyor. Bu çerçevede, yarın öğleden sonra toplanacak AP İnsan Hakları Alt Komasyonu Türkiye'yi tartışacak.

Yukarıdaki haberde AB süreci ilgili salt bilgi veren ve yorumdan uzak bir başlık kullanılmıştır. Haberinin spot kısmında da Türkiye raportörünün Türkiye ziyaretiyle ilgili detaylara yer verilirken, haber metninin genelinde süreç ile ilgili önemli tarihlerden ve yapılacak faaliyetlerden bahsedilmiştir. Haberinin geneli değerlendirildiğinde gerek sürece ve gerekse AB'nin yaklaşımına ilişkin olumlu ya da olumsuz herhangi bir ifadeye rastlanmazken, yalnızca bilgi vermeyi amaçlayan bir dilin kullanıldığı tespit edilmiştir.

b) Nicel Bulgular: Çalışmada nicel bulgular bölümünde, haber ve köşe yazılarının dağılımı, haberde kullanılan çerçeveler ve bu çerçevelerin tarihlere göre dağılımlarına yer verilmiştir.

Nicel bulgular içinde tablo 1'de görüldüğü gibi ilerleme raporuyla ilgili haber ve köşe yazılarının en yoğun olduğu aylar, raporların yayınlandığı aylara denk düşmektedir. Buna göre raporlarla ilgili haber ve köşe yazılarının dağılımı 2007 Kasımında 45, 2008 Kasımında 35, 2009 Ekimde 54, 2010 Kasımında 6, 2011 Ekimde 30, 2012 Ekimde 37 ve 2013 Ekimde 48 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 1. Haber ve Köşe Yazılarının Tarihlerle Göre Dağılımı

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Aralık	4	7	7	10	5	6	0
Kasım	45	35	14	63	1	4	5
Ekim	18	9	54	11	30	37	48
Eylül	21	5	11	6	4	4	2
Ağustos	6	0	2	1	3	2	2
Temmuz	7	4	3	1	5	0	2
Haziran	5	3	4	2	3	2	7
Mayıs	7	6	5	2	1	6	3
Nisan	3	5	8	3	4	2	4
Mart	4	4	11	6	14	4	1
Şubat	2	3	2	4	2	3	5
Ocak	3	2	2	0	9	3	7
Raporun yayınlandığı tarihler	6 Kasım	5 Kasım	14 Ekim	9 Kasım	12 Ekim	10 Ekim	16 Ekim

Yazı türü bakımından dağılım incelendiğinde Tablo 2’de görüldüğü gibi son yedi yıl içinde ilerleme raporunun açıklandığı aylarda Hürriyet gazetesinde 92 haber ve 73 köşe yazısı olmak üzere toplam 165 yazı yayımlanmıştır.

Tablo 2. Yazıların Türlerine Göre Dağılımı

	Sıklık	Yüzdeler
Haber	92	55,8
Köşe yazısı	73	44,2
Toplam	1165	100

Haberlerin kaynaklarına göre dağılımına bakıldığında Tablo 3’te görüldüğü gibi DHA ilk sırada yer alırken, A.A. ikinci, kaynağı belirsiz haberler ise üçüncü sırada yer almaktadır. Haber kaynaklarındaki bu dağılımda dikkat çeken ilk husus ilk sırada Hürriyet gazetesinin bünyesinde bulunan DHA’nın yer almasıdır. Bu durum, gazetede çıkan haberlerin büyük çoğunluğunun gazetenin kendi yayın politikasına göre yapıldığını ve elde edilen sonuçların gazeteyi yansıtmaya oranının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Haberlerin Kaynaklarına Göre Dağılımı

	Sıklık
DHA	36
A.A.	25
Kaynak belirsiz	16
ANKA	10
Yabancı Ajanslar	5
Toplam	92

Köşe yazılarının yazarlara göre dağılımına bakıldığında Tablo 4’te görüldüğü gibi ilk üç sırada sırasıyla Sedat Ergin, Zeynel Lüle ve Yalçın Doğan yer almaktadır. Köşe yazılarında daha önemli olan bir başka nokta, AB ile ilgili çok sayıda yazarın görüş bildirmiş olması ve böylece AB’ye ilişkin çok farklı bakış açılarının bir arada yer almış olmasıdır. Bu bulgu aynı zamanda AB sürecinin farklı görüşlere sahip çok yazarına köşe yazarlarının ilgi alanına girdiğini ve AB üyeliği sürecinin köşe yazarları için önemli olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Köşe Yazılarının Yazarlara Göre Dağılımı

	Sıklık
Sedat Ergin	23
Zeynel LÜLE	10
Yalçın DOĞAN	9
Ferai TINÇ	5
Mehmet Ali BİRAND	4
Oktay EKŞİ	3
Mehmet Y. YILMAZ	3
Ahmet HAKAN	3
Şükrü KÜÇÜKŞAHİN	2
Yalçın BAYER	2
Taha AKYOL	2
Zeynep GÖĞÜŞ	1
Emre KIZILKAYA	1
Erdal SAĞLAM	1
Mehmet BARLAS	1
Cengiz ÇANDAR	1
Gila BENYAMOR	1
İsmet BERKAN	1
Toplam	73

Çerçeveslere göre haber ve köşe yazılarının dağılımına bakıldığında Tablo 5'te görüldüğü gibi 35 haber ve 56 köşe yazısı ile hükümet sorumluluğu çerçevesinin ilk sırada yer aldığı tespit edilmiştir. İkinci sırada ise 23 haber ve 14 köşe yazısı ile çifte standart çerçevesi yer almaktadır. Bu iki tespit Türkiye'nin AB ile ilişkileri konusunda iki cepheli bir kanaatin mevcut olduğunu göstermektedir. Bu cephelerden ilki olan hükümetin sorumlu olduğuna ve köşe yazılarının büyük çoğunluğunun belirli bir görüşe göre yansıtıldığını, bu konuda tarafsız ve nötr bir tutumun oldukça sınırlı olduğunu ilişkin görüş, AB'ye tam üye olabilmenin pek mümkün görünmediğini, bunun önündeki en büyük engelin yetersiz hükümet faaliyetleri olduğunu ve dolayısıyla AB'nin Türkiye'ye karşı herhangi bir olumsuz tavır almadığını savunmaktadır. İkinci cephede yer alan görüşün odağında ise hükümet sorumluluğu cephesiyle benzer bir

şekilde Türkiye'nin AB'ye tam üye olabileceğine dair umutsuzluk yer almaktadır. Ancak ilk cepheden farklı olarak bu umutsuzluğun nedeni hükümetin yetersiz uygulamaları değil, AB'nin Türkiye'ye karşı izlediği tek yanlı ve olumsuz tutumdur. Çerçevesel içinde üçüncü sırada 21 haber ve 2 köşe yazısı ile ilerleme çerçevesi yer alırken, son sırada 13 haber ve 1 köşe yazısı ile süreç bilgisi çerçevesi yer almıştır. İlerleme çerçevesine yönelik bulgular, AB sürecine ilişkin iyimser görüşün ve olumlu havanın oldukça düşük olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Son olarak süreç bilgisi çerçevesine yönelik bulgular, AB üyeliğine ilişkin yapılan haber göstermektedir.

Tablo 5. Çerçevelere Göre Haber ve Köşe Yazılarının Dağılımı

Yazının Türü	Haberin Çerçevesi			
	Hükümet Sorumluluğu	Çifte Standart	İlerleme	Süreç Bilgisi
Haber	35	23	21	13
Köşe yazısı	56	14	2	1
Toplam	91	37	23	14

Çalışmada son olarak haber çerçevelerinin tarihlere göre dağılımına bakıldığında ise ilerleme çerçevesinde bir düşüş gözlenirken, çifte standart çerçevesinde belirli bir düşüşün ardından yeniden bir artış görülmektedir. Hükümet sorumluluğu ve süreç bilgisi çerçevesinin ise genel olarak değişmediği tespit edilmiştir. Bu tespitten yola çıkarak, iki önemli sonuç çıkarmak mümkündür. Bunlardan ilki, AB sürecinin iniş-çıkışlı seyrine rağmen her dönemde sürece ilişkin en önemli sorumlunun hükümet olduğuna ilişkin genel bir yaklaşımın mevcut olduğudur. Tablodan da görüleceği üzere 2007 yılı haricindeki tüm yıllarda en yüksek rakamlar hükümet sorumluluğu çerçevesine aittir. İkinci sonuç ise genel olarak ilerleme çerçevesinin düştüğü yıllarda çifte standart çerçevesinin yükseldiği, ilerleme çerçevesinin yükseldiği yıllarda çifte standart çerçevesinin düştüğüdür. Bu durum, AB sürecindeki gerilemenin ya da sürece ilişkin tıkanmanın olduğu dönemlerde AB'nin Türkiye'ye çifte standart uyguladığına yönelik algının güçlendiğini göstermektedir. Bu bakımdan süreçteki olumsuzluğun nedeninin kısmen de olsa AB'nin uyguladığı çifte standarda ve tek yanlı yaklaşımına bağlandığını söylemek mümkündür.

Tablo 6: Çerçeveslerin Tarihlerle Göre Dağılımı

Yıllar	Haberin Çerçevesi			
	Hükümet Sorumluluğu	Çifte Standart	İlerleme	Süreç Bilgisi
2007	7	11	5	2
2008	12	5	1	1
2009	9	2	4	3
2010	18	2	3	3
2011	10	7	2	1
2012	18	6	1	0
2013	17	4	7	4
Toplam	91	37	23	14

Değerlendirme ve Sonuç

Yapılan çalışmada haber köşe yazılarındaki çerçevelere bakıldığında ilk göze çarpan nokta, hükümetin gereken düzenlemeleri yerine getirme konusunda yetersiz olduğu, yaptığı bazı uygulamaların da oldukça hatalı olduğuna yönelik haber ve köşe yazılarının ilk sırada yer almasıdır. Ayrıca AB'ye bakış konusunda yazılı basında olumsuz bir imaj oluşmaya başlamış diğer taraftan da genel bir umutsuzluk ve soğuma ikliminin hâkim olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, yazılı basında çıkan haberlerin ülkenin o dönemki sosyo kültürel ve siyasi gelişmeleriyle yakından ilişkili olduğunu, söz konusu gelişmeleri doğrudan yansıttığını göstermektedir. Bu bulgu, basının Türkiye'nin AB ile ilgili ilişkileri üzerine Türkiye'de yapılan diğer akademik çalışmalarda³² elde edilen medyanın AB sürecine yaklaşımı ve süreci ele alış biçiminde mevcut durumdan etkilendiğine, buna karşın süreçten bağımsız ve farklı bir gözlemlerle yaklaşmadığına ilişkin bulguyu desteklemektedir.

Çalışmada elde edilen bir başka bulgu, çifte standart çerçevesinde yer alan haber ve köşe yazılarının sayılarının son yıllarda artmış olmasıdır. Bu durum, gerek hükümet kanadından gerekse aydın kesimden AB'nin Türkiye'ye eşit davranmadığı kanaatini uyandırmıştır. Bir başka önemli gösterge olan ilerleme çerçevesindeki düşüş de bu durumu destekler niteliktedir. Dolayısıyla çifte standart çerçevesine yönelik haberler ve köşe yazılarının sayısı ile ilerleme

³² Aslan, (2008) **Op.Cit.**; Kejanlıoğlu ve Taş, (2009), **Op.Cit.**; Arsan, (2008) **Ibid.**; Gencil Bek, (2004), **Ibid.**

çerçevesinin sayısı arasında ters orantılı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Basının rolü düşünüldüğünde öne çıkan iki sonuç; basının toplumsal gelişmelerle paralel biçimde haber ve köşe yazılarını oluşturduğu, ancak diğer taraftan bunu yansıtırken farklı bakış açılarına göre sunduğudur. Özellikle en tarafsız haber çerçevesi olan süreç bilgisi çerçevesine yönelik yapılan haberlerin sayıca en az olduğu göz önünde bulundurulduğunda basının haberlerin sunumunda subjektif bir bakış açısıyla faaliyette bulunduğunu söylemek mümkündür.

Medyanın AB sürecine yönelik yaptığı haberler ve sürece ilişkin genel tavrı değerlendirildiğinde, medyanın Türkiye'nin AB ilişkilerinin durumunu yansıtmasının yanında sürece yönelik ilgisinin de süreçle doğrudan bağlantılı olduğudur. Bu durum, sürecin tıkandığı dönemlerde yapılan haberlerin azalması yanında köşe yazarları ve haberleri ele alan çerçevelerin değişimiyle de açık şekilde tespit edilmiştir. Dolayısıyla basında AB sürecinin ele alınma biçimi sürecin gidişatı ile yakından ilişkilidir. Çalışmada elde edilen bulgular, ele alınan örneklem ve örnekleme incelemek için kullanılan veri toplama tekniği ile sınırlıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda daha geniş bir örneklem seçimiyle daha kapsamlı sonuçlara ulaşılabilir.

Kaynaklar

- Alev Aslan, **Avrupa Birliği ve Medya: Türkiye’de Yazılı Basında Avrupa Birliği Haberleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, 2008
- A. H. Cooper, “Media framing and social movement mobilization: German peace protest against INF missiles, the Gulf War, and NATO peace enforcement in Bosnia” **European Journal of Political Research**, 41 (1), 2002, s.37–80.
- Avrupa Birliği’nin Tarihçesi, Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=105&l=1>, Erişim: 28 Aralık 2014.
- Beybin Kejanlıoğlu ve Oğuzhan Taş, Türk Basınında AB-Türkiye İlişkilerinin Sunumu: 17 Aralık Brüksel Zirvesi, **Kültür ve İletişim**, 12(1) yaz., 2009, s.39-64.
- D. A. Weaver, E. Lively, ve B. Bimber, “Searching for a Frame News Media Tell the Story of Technological Progress, Risk, and Regulation”, **Science Communication**, 31 (2), 2009, s.139-166.
- Enver Bozkurt, Mehmet Özcan ve Arif Köktaş, **Avrupa Birliği Hukuku**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.

- Erol Esen, “Ortaklıktan Üyeliğe Türkiye-Avrupa Birliği Tartışmaları”, Erol Esen ve Necati İyikan (der.), **Türkiye AB İlişkileri Nereye Gidiyor Müzakereler, Reformlar ve Demokrasi**, Ankara: Phoneix Yayınevi, 2009, s.57-106.
- Esra Arsan, **Avrupa Birliği ve Gazetecilik Brüksel’den Bildirenlerin Gözünden Avrupalılık**, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2008.
- Hakan Keskin, **Doğru Sanılan Yanlışlarla Avrupa Birliği**, Ankara: Nobel Yayınları, 2008.
- İrfan Kaya Ülger, **Avrupa Birliği’nde Siyasal Bütünleşme**, İstanbul: Gündoğan Yayınları, 2002.
- John A. Noakes ve Karin Gwinn Wilkins, “Shifting frames of the Palestinian movement in US news”, **Media, Culture & Society**, 24 (5), 2002, s.649-671.
- J. A. Edy ve P. C. Meirick, “Wanted, Dead or Alive: Media Frames, Frame Adoption, and Support for the War in Afghanistan”, **Journal of Communication**, 57(1), 2007, s.119-141.
- Meltem Müftüler Baç, “Avrupa Birliği Genişleme Süreci: Türkiye-AB İlişkilerine Kuramsal Bir Yaklaşım”, Oğuz Esen ve Filiz Başkan (der.), **Avrupa Birliği İlişkileri ve Türkiye**, Ankara: Eflatun Yayınevi, 2009, s.21-32.
- Mine Gencil Bek, “Medya ve Avrupa Birliği’nin Temsili: Türkiye’nin AB Adaylığının Basındaki Sunumunun Analizi”, Çiler Dursun (der.) **Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi**, Ankara: Cantekin Matbaası, 2004, s.225-257.
- O. Baysha, ve K. Hallahan, 'Media framing of the Ukrainian political crisis, 2000-2001, **Journalism Studies**, 5 (2), 2004, s.233-246.
- P. Wallis, ve B. Nerlich, “Disease metaphors in new epidemics: the UK media framing of the 2003 SARS epidemic”, **Social Science & Medicine**, 60 (2), 2005, s.629-639.
- R. M. Entman, “Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”, **Journal of Communication**, 43 (4), 1993, s.51-58.
- R. Vliegthart, ve C. Roggeband, “Framing Immigration and Integration Relationships between Press and Parliament in the Netherlands“, **International Communication Gazette**, 69 (3), 2007, s.295-319.
- Seyfi Kılıç, “Tekel Eylemi Haberlerinde Çerçeveleme: Türk Yazılı Basını Örneği”, **İletişim**, Sayı. 32, Bahar, 2011, s.1-36.
- T. Gitlin, **The whole world is watching**. Berkeley: University of California Press, 1980.
- 2010 Yılı Türkiye İlerleme Raporu**, Avrupa komisyonu T.C. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Ankara.
- Türkiye AB İlişkileri’nin Tarihçesi, Avrupa Birliği Bakanlığı, <http://www.ab.gov.tr/index.php?p=111&l=1> Erişim: 28 Aralık 2014.